

TEKSTBRONNEN OVER DE ROMEINEN

Antwoord van keizer Augustus aan Horatius

‘Onysius bracht mij jouw boekje. Ik ben er heel tevreden over, ook al vind ik het jammer, dat het zo klein is. Je wekt bij mij de indruk, dat je bang bent, dat jouw boekjes groter zijn dan jij zelf bent. Maar jij mist lengte, geen omvang. Je mag dus best in de breedte schrijven; dan wordt de omtrek van jouw boekrol zeer kolossaal, zoals die van je buik’.

Bron: <http://www.koxkollum.nl/horatius/horatius.htm>

1. Uit deze bron blijkt, dat:
  - Augustus heel tevreden is over Horatius.
  - Augustus Horatius een schrijver vindt met een grote mond.
  - Augustus Horatius aanraadt om grotere boeken te schrijven.
2. Is keizer Augustus tevreden over het boek van Horatius? Leg je antwoord uit.

Augustinus over gerechtigheid

‘Remota iustitia, quid sunt regna nisi magna latrocinia?’

‘Als de gerechtigheid verdwijnt, wat zijn staten dan anders dan roversbenden in het groot?’

Aurelius Augustinus (354 –430) bisschop van Hippo

1. Leg deze uitspraak van Augustinus uit met behulp van een voorbeeld.

Augustus over de spelen die hij organiseerde

30 vC – 14 nC

Drie maal heb ik in mijn eigen naam gladiatorenengevechten gegeven, en vijf maal in naam van mijn zonen of van mijn kleinzoons. Bij deze spelen hebben ongeveer 10.000 mensen op leven en dood gestreden. twee maal heb ik in mijn naam het volk het optreden van uit alle delen der wereld ontboden atleten geschonken, een derde keer in naam van mijn kleinzoon. Spelen heb ik vier maal in mijn naam gegeven en drieëntwintig maal namens andere magistraten.

Voor het priestercollege van vijftien heb ik de eeuwspelen georganiseerd. Tijdens mijn dertiende consulaat (2 vC) heb ik voor het eerst spelen gegeven ter ere van Mars, die na dit tijdstip in de volgende jaren bij senaatsbesluit en op grond van de wet door de consuls zijn georganiseerd. Jachtpartijen op Afrikaanse wilde dieren heb ik in mijn naam of in die van mijn zonen of kleinzoons in het circus , op het forum of in het amfitheater zesentwintig maal aan het volk gegeven, waarbij ongeveer 3500 dieren zijn gedood.

Het volk heb ik de aanblik van een spiegelgevecht te water geschonken aan de overkant van de Tiber. Hiertoe had ik de grond 1800 voet in de lengte en 1200 voet in de breedte doen uitgraven. Bij deze 'naumachie' zijn dertig van snebben voorziene schepen, triremen of biremen, maar nog meer kleinere schepen met elkaar slaags geraakt. Op deze schepen hebben, afgezien van de roeiers, ongeveer 3000 man gestreden.

Uit: J. Demey e.a., Geschiedenis in documenten (Amsterdam 1974), blz. 51.

1. Augustus organiseerde de spelen vooral ter meerdere glorie van hemzelf. Juist/onjuist
2. De gladiatorspelen werden georganiseerd in een amfitheater of circus. Juist/onjuist
3. Het naspelen van zeeslagen hoort ook bij gladiatorspelen. Juist/onjuist
4. Schrijf drie onderdelen op van de spelen, die door Augustus georganiseerd waren.

Caesar: fragment uit de strijd in Gallie: de bello Gallico

55 v. Chr.

'In de volgende winter – het was het consulaatsjaar van Gnaeus Pompejus en Marcus Crassus – gingen de Usipeten en de Teukteren, Germaanse stammen, in grote menigte over de Rijn, niet ver van zijn uitmonding in zee. De oorzaak daarvan was, dat zij, verscheiden jaren door de Sueben verontrust, van de oorlog te lijden hadden en in de rustige akkerbouw werden verhinderd.

De Sueben zijn verreweg de grootste en krijgshaftigste natie van alle Germanen. Men zegt, dat zij honderd gauwen hebben, waaruit zij telkens jaren duizend gewapende over de grenzen zenden, om krijgstochten te ondernemen. De anderen, die thuis blijven, zorgen voor het onderhoud van zich en van hen, die zijn uitgetrokken. Het jaar daarop trekken wederom op hun beurt de achtergeblevenen uit en blijven de anderen thuis. Zo verwaarlozen zij noch de landbouw, noch de kennis en de oefening van de oorlog. Eigen privaat grondbezit bestaat bij hen niet; ook mag men niet langer dan een jaar op dezelfde plaats blijven wonen. Zij leven ook niet zozeer van graan, maar grotendeels van de melk en het vlees van hun vee; bovendien houden zij zich veel met de jacht bezig.

Deze levenswijze staalt, zowel door de soort van het voedsel als door de dagelijkse lichaams oefeningen en de ongebonden vrijheid – want van kindsbeen af zijn zij aan plicht noch tucht gewend en doen zij volstrekt niets tegen hun zin – hun krachten en geeft hun deze reusachtige gestalte. En daarbij hebben zij zich gewend, zelfs in de koudste streken in de rivieren te baden en geen andere kleding te dragen dan een dierenhuid, die wegens haar korthed het lichaam toch grotendeels onbedekt laat'.

Bron: Julius Caesar, de bello Gallico in: (vert:) J.J. Doesburg, Gedenkschriften van de Gallischen Oorlog deel 4. (Amsterdam z.j.).

1. Uit de tekst blijkt, dat
  - De Sueben vooral boeren waren.
  - De Sueben vooral soldaten waren.
  - De Sueben soldaten en boeren waren.
2. De Sueben leefden vooral van de:
  - Akkerbouw en veeteelt
  - Akkerbouw en jacht
  - Veeteelt en jacht
  - Veeteelt en handel
3. De Sueben waren heel sterk. Dit had niet te maken met hun:
  - Training
  - Voedsel
  - Kleding
  - Wapens
4. Waarom verhuisden de Usipeten en de Teukteren?
5. Schrijf de middelen van bestaan op van de Sueben.
6. Waarom zijn de Sueben zo sterk?

De opstand van Julius Civilis

70 n C

Julius Civilis was dus vastbesloten een opstand te beginnen, maar verborg voorlopig zijn diepere bedoelingen om te zijner tijd naar bevind van zaken te handelen. Hij riep de aanzienlijken benevens de moedigste mannen uit het gewone volk in een heilig woud bijeen, zogenaamd voor een gemeenschappelijke maaltijd, maar toen hij zag dat de gemoederen door het nachtelijk festijn verhit waren, begon hij te spreken over het roemrijk verleden van hun stam.

Daarna somde hij al de onrechtvaardigen op, waaraan zij blootstonden, de plunderingen en voorts het leed der slavernij: want van een bondgenootschap, zoals vroeger, was geen sprake meer, zei hij, als slaven werden zij behandeld. Zij werden overgeleverd aan de willekeur van prefecten en centurionen. Als de ene ploeg zich had verzadigd aan hun goed en bloed, kwam er weer een andere, die dan op zoek ging naar nieuwe slachtoffers om uit te persen onder diverse voorwendsels.

Op dit ogenblik werd er een lichtung gehouden, die ouders, kinderen en broeders voorgoed van elkander dreigde te rukken. Nooit hadden de Romeinen er slechter voorgestaan: hun winterkwartieren bevatten slechts oude mannen en buit. Deze woorden oogstten luide bijval en allen legden volgens de oude barbaarse ceremoniën onder vervloeking de eed in zijn handen af.

Uit: J. Demey, e.a., *Geschiedenis in documenten* (Amsterdam 1974), blz. 53.

1. Julius Civilis was een Germaan.	Juist/onjuist
2. Julius Civilis was een Romein.	Juist/onjuist
3. Prefecten zijn Germaanse bestuurders.	Juist/onjuist
4. Prefecten zijn Romeinse bestuurders.	Juist/onjuist
5. Schrijf drie redenen op voor de Bataven om in opstand te komen.

De stichting van Rome volgens Livius

ca. 30 vC

Romulus en Remus waren tweelingbroers. Daarom kon er geen voorrang verleend worden volgens leeftijd en zouden de auguren uitmaken wie zijn naam zou geven aan de nieuwe stad en wie ze zou besturen na haar stichting: Romulus koos de Palatinus en Remus de Aventinus als waarneempost voor de auguren. Men zegt dat Remus het eerst een voorteken zag, namelijk zes gieren. Nog maar pas had hij dit gemeld, toen er tweemaal zoveel over Romulus vlogen. Hierop werd elk van hen door zijn volgelingen tot koning uitgeroepen: de eerst maakte aanspraak op het koningschap om wille van de voorrang in tijd, de tweede omwille van het aantal vogels. Hierom twistend werden zij handgemeen en bedreven in hun woede manslag. In het gewoel werd Remus getroffen en gedood.

Een meer verspreide overlevering beweert dat Remus over de nieuwe muren sprong om zijn broer te honen en dat Romulus, hierdoor in woede ontstoken, hem doodde, roepend: 'Zo sterve voortaan ieder die mijn vesting zal overschrijden.' Aldus maakte Romulus zich alleen meester van de macht en werd de nieuw gestichte stad naar de naam van haar stichter genoemd.

Uit: J. Demey e.a., Geschiedenis in documenten (Amsterdam 1974), blz. 43.

1. Romulus werd de eerste koning van Rome,
  - A. Omdat hij door de auguren tot koning werd gekozen.
  - B. Omdat hij de oudste van de twee broers was.
  - C. Omdat hij als eerste een voorteken van de goden kreek in de vorm van twaalf gieren.
  - D. Na een heftig gevecht met zijn broer.
2. Schrijf twee in de bron genoemde redenen op voor de ruzie tussen Romulus en Remus.

Dichter Horatius aan keizer Augustus

‘Omdat u alleen zoveel zo grote zaken op u neemt, Italia met uw wapens beschermt, met uw karakter siert, met uw wetten verbeterd, schaadde ik het publieke welzijn, als ik met een lang gesprek uw tijd zou verdoen, Caesar’.

Bron: <http://www.koxkollum.nl/horatius/horatius.htm>

1. Deze zin gaat over:
  - Het drukke bestaan van Augustus.
  - Hoe dapper Augustus is.
  - Het goede karakter van Augustus.
  - De lange gesprekken, die Augustus graag voert.
2. Schrijft de dichter Horatius positief of negatief over keizer Augustus? Leg je antwoord uit.

Horatius over Vergilius

Quintus Horatius Flaccus (65 v.C. – 8 v.C.)

‘Hij maakt zich wat te snel boos, is geen partij voor de scherpe tongen van de mensen hier, men kan met hem lachen omdat z'n toga erbij hangt, nog boerser dan z'n baard, en z'n losse sandaal slecht zit aan z'n voet. Maar, hij is een beste kerel, een beter man vind je nergens, en een vriend voor je, en een enorm talent schuilt onder dat onverzorgde uiterlijk. [...]’

Bron: <http://users.telenet.be/leopold.winckelmans/verg/vergili1.htm#v2>

1. Volgens Horatius was Vergilius een:
  - modebewuste man.
  - Grappenmaker.
  - Man met een goed karakter.
  - Een man, die vaak spottende opmerkingen maakte over andere mensen.
2. Schrijf drie redenen op, waarom Vergilius door mensen werd uitgelachen.
3. Is Horatius positief of negatief over Vergilius. Leg je antwoord uit.

Romeinen steken de Rijn over

55 vC

Caesar had dus besloten de Rijn over te trekken. Maar de overtocht met schepen leek hem niet veilig genoeg en bovendien achtte hij die niet in overeenstemming met zijn eigen waardigheid en met die van het Romeinse volk. Hij meende dan ook, in weerwil van het feit dat de moeilijkheden bij het bouwen van een brug zich wegens de breedte, snelheid en diepte van de rivier als een groot lieten aanzien, dat hij dat toch met inspanning van alle krachten moest doorzetten, of anders het leger helemaal niet over de Rijn brengen.

[...]

Binnen tien dagen nadat men begonnen was het materiaal aan te dragen, was het werk klaar en marcheerde het leger over de brug. [...] Caesar bleef enkele dagen in hun [Sugambiërs, Tencteren, Usipeten en Sueben] land. Hij liet al hun dorpen en boerderijen verbranden en hun koren afmaaien en ging daarna naar het gebied der Ubiërs. [Toen Caesar hoorde dat de Sueben een beslissende slag wilde leveren] meende Caesar, gezien het feit dat alles wat hem een reden was geweest om over de Rijn te trekken nu tot een goed einde was gebracht – de Germanen had hij schrik aangejaagd, de Sugambiërs gestraft, de Ubiërs van de druk bevrijd – dat hij, na in het geheel achttien dagen in het Overrijnse gebied te hebben doorgebracht, een genoegzaam eervol en nuttig resultaat had bereikt. Daarom ging hij weer naar Gallië terug en liet hij de brug afbreken.

Uit: Geert Mak, Ooggetuigen van de wereldgeschiedenis in meer dan honderd reportages (Zaandam 1999), blz. 27-29.

1. Julius Caesar vond het oversteken van de Rijn beneden zijn stand
juist/onjuist
2. Julius Caesar wilde het Romeinse grondgebied vergroten.   juist/onjuist
3. De germaanse stammen waren bang voor het Romeinse leger.
juist/onjuist
4. Hoe bereikte het Romeinse leger de overkant van de Rijn?
5. Waarom staken de Romeinen de Rijn over?